

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

VI TRIMESTRE

Dins Espanya: una pesseta.
Fora d'Espanya: dues pessetes.

Redacció i Administració

General Barceló, —1.—2.º

PALMA DE MALLORCA

LA AURORA

Surt cada dissapte per donar ventim i altres erbes a n-es qui s'ho guany

PUNTS DE SUSCRIPCIÓ

A Manacor: Ca-Mestre Antoni Fiol Ferrer, 5.—Ca-l'amo Andreu Alcover, Plaça del Palau, 2.

A Palma: Llibreria d'En Guasp Morey, 6.—Taller d'encuadernacions d'En Francesc Ferrer, Sta. Eulària, 25.—Llibreria Ernest Frau, Brossa.—Llibreria d'Alomar y Fontdevila Brossa.

Dietari d'una eixida a França i altres nacions.

(Continuació)

Dia 2 d'abril.

El Panteon

Avuy demati, llest d'altres feynes que tenia, als es cap i ¡cap an el Panteon? Una de tantes atrocitats republicanes. M'explicaré. París es molt pla; a má esquerra des riu no té altre serralt més qu'un de 30 metres des nivell de la mar, i demunt aquest serralt, dins una capella, hi havia es sepulcre de Sta. Geneveva, una fadrineta que, —quant es famós Atila ab so seu exèrcit de huns, barbatxos des més ferests, se presentá devant París, sa primreia des sigle V, —se presentá an aquell caporal tan terrible, i li va sebre parlar tant be an es cor, que ja no passá a foc i sanc París i va prendre per altre vent ab tot es seu exercit. Aquella fadrineta va esser santa i París la va prendre per Patrona, i venerava's seu cos dins aqueixa capella qu'he dita, que més envant va esser substituïda per una esplesia de tanta devoció sempre creixent, que an el sigle XVII encare la volgueren fer molt més gran i magnífica, i s'hi posaren l'any 1764, acabantla l'any 1790. Sa nova esglesia fone lo que avuy se diu el Panteon, perque s'Assemblea Constituent des revolucionaris de l'any 1789 se'n apoderá l'any 1791, destinantla a supulcre des grans homos de França. ¿No es ver que son estats sempre molt famosos aqueys revolucionaris? Rey e-hi hauria que dir que haguessen fet un edifici tan gros com haurien volgut o que l'haguessen comprat per enterrarhi es seus grans homos. Lo que no pot anar ni abrodes, que saupassen a Sta. Geneveva es sepulcre que's seus devots li havien fet, i el destinassen a enterrarhi s'enfilay de grans polissardos caporals de sa Revolució. Es primer que hi enterraren fone es célebre Mirabeau dia 15 d'abril de 1791, i llavó hi varen dur aquell dimoni de Voltaire, que deya infame an el Bon Jesús! i deya que l'havia d'esclafar i agrenar del mon! —Així profanaren es revolucionaris s'esglesia de Sta. Geneveva. ¿No era aquesta sa Patrona de París? Ja li bastava aixó perque aquells noninguns la distingissen ab so seu odi i rabia, i tirassen a llevarla des mitx i li prenguessen s'esglesia que tenia, per esborrarla des cor des parisencs a poc poc.

L'any 1806, baix de Napoleon, que ses coses s'anaven component, aquesta esglesia torná servir d'esglesia i s'hi restablí es culte. Sa revolució de 1830 la torná prendre i la feren altra volta Panteon; l'any 1851 la restituiren de bell nou an el culte, fins que l'any 1885, quant se morí En Victor Hugo, impenitent, per enterrarlehi com a gran homo, la varen prendre an el culte, tornantla fer Panteon des Grans Homos, com es avuy encara.

Es «Panteon» per dedins

Es un edifici grandió, magnific, de gust grec-romá; fa una creu grega que té s'ast 112 metres de llare i es travesser de 84 metres; fa una cúpula central de 23 metres de diámetro per 83 d'alt; acaba ab una creu que s'en puja fins a 117 metres. La fatxada es

un orde de 22 columnes corinties ab un capser. Ses columnes tenen 25 metres d'alt. Es capser o frontó té a sa punta de s'angle superior 7 metres i abaix 36 metres d'ample, i encuadra un gran baix-relleu de la Patria, la Llibertat i l'Historia. Aquelles columnes fan un pórtic, per ont entren a l'esglesia, qu'es tota plena de pintures murals de sa vida de Sta. Geneveva, de St. Dionis, St. Remigi, Clodoveu i Sta. Clotilde, Carlemany, St. Lluís de França, la Bta. Juana d'Arc i de la Santa Biblia. E-hi ha també una partida d'estatues, moltes de sants, mesclades ab altres que no'n tenien cap pel. Sa cúpula es tota pintada representant sa glorificació de Sta. Geneveva dins s'istoria. A sa copinya de s'abside hi ha un mosaic preciosíssim del Bon Jesús beneint la França ab la Mare de Deu a la dreta i Sta. Clotilde i l'Angel de la Guarda d'aqueixa nació ab Sta. Geneveva. —En lloc d'altar major, e-hi ha una estatua colossal de la Convenció Nacional ab dos boldrons de figures, aixó es, un de diputats de la Convenció i s'altre de Napoleon ab sos soldats, banderes i canons que l'acompanyen. Ses tombes des grans homos son dins sa cripta, devall es trispol de sa cúpula. E-hi ha ses cendres des grans polissons d'En Voltaire, Rousseau, Victor Hugo, Zola i altres noninguns per l'estil. Me'n som guardat com de caure de devallar-hi a veure tals tombes.

Aquesta grandiosa esglesia, victima de s'impiedat revolucionari, está a's mitx d'una gran plassa, rodada d'unes barreres de ferro ben reforsades. A un costat d'aquesta plassa hi ha sa biblioteca de Sta. Geneveva. Es sa que hi ha havia a s'Abadia d'aquesta santa, que's revolucionaris esveiren, i declararen bens nacionals tots es llibres, molts d'ells procedents des Cardenal Le Tellier. E-hi ha 390.000 volums impresos, 3.500 manuscrits des sigles IX-XVII; 1.100 incunables (estampats abans de l'any 1500), 20.000 estampes i 10.000 retrats. Aixó havien aplegat es monjos de s'Abadia de Sta. Geneveva. ¿No es ver que hu havien d'esser ben oscurantistes?

Sant Esteve del Munt

D'aquí som entrat a l'esglesia de St. Esteve du Mont, veynada del Panteon. Es una esglesia des sigle XVII, una mescla enginyosa de grec-romá i ogival. Fa tres naus de cinc trasts, ab galeries superiors, creuer sense cúpula i nau absidal ab capellas. Es finestral de sa nau major, creuer i cap de sa creu sembla que son des sigle XVI, d'unes colors precioses. L'altar major está an es fondo de s'abside i just devall el chor, que acaba an es creuer ab una arcada baixa, riquíssima d'escultura, formant lo que diuen es francesos un jube; sa factura es preciosa, notabilíssima, pero aquella arcada resulta una nosa grossa, com el chor a's mitx de ses Seus d'Espanya. A una de ses capelles absidals e-hi ha es sepulcre de Sta. Geneveva que guarda es cos de la Santa. Es supulcre forma una caixa ab cuberta de dos aygovesos, tota esculturada, i sa capella aont está, per lo meteix, ab una partida de llanties enceses sempre. Dins altres capelles absidals estan enterrats es grans escriptors Boileau, Racine i Pascal. —Sa trona es colossal i plena de figures, l'aguanta demunt s'esquena una estatua de Sansó; de-

munt es torna-veu n'hi ha un estol d'estatues.

Ja s'era fet mitx-dia, i li he estret cap a s'hostal a posar migues.

La Magdalena

Devers les cinc des cap vespre me pos ses cames an es coll, i ¡cap a la Magdalena! allá dessá el Sena, més enllá de sa Plassa de la Concordia. La Magdalena se troba rodada de grans carrers (boulevards) d'un moviment espantós. La comensá l'any 1806 Napoleon ab s'idea de que fos Temple de le Gloria. Sacabá l'any 1842 per esglesia, com es ara.

Es una imitació del Panteon d'Athenes. S'alsa dalt un gran bassament o mota, formant un cos d'edifici rectangular, rodada de columnes. fent un pórtic, estret an es costats, ample a cada cap, sobre tot adevant, ab unes grans escalonades i un capser coronant s'edifici adevant i aderrera.

Té 108 metres de llarc, 43 d'ample i 30 d'alt, aixó dedins. An es murs des costats devall es pórtic s'obrin unes capelletes ab figures de sants. Ses columnes des costats i des caps deuen tenir més de cent pams d'alt. Es capser de sa fatxada encuadra un grandió baix-relleu del Judici final. Es portal major té 10'15 metres d'alt i vint i cinc pams d'ample; ses portes son de bronzo, plenes de baixos relleus. S'interior es una preciosidat, una cosa suntuosa i solemne fora mida. Es s'esglesia de moda de París. L'orga es un des millors d'aqueixa gran ciutat. —Aqueixa esglesia está també rodada d'unes grans barreres de ferro per tot lo redó, ab uns carrers ben amples p'es quatre vents.

Monument an En Lavoisier. ¿Per que?

Derrera hi ha un monument an es gran quimic Lavoisier que's revolucionaris francesos li tayaren es cap i es coll l'any 1794 ¿per que? Perque en temps de Lluís XVI, quant era jove, havia fet de cobrador de contribucions ab son pare: no perque hagués robat ni un céntim cobrant, sino perque havia tengut tal ofici. ¿Que dirien es nostros anticlericals si l'Inquisició en tots es sigles de sa seua existencia hagués ocasionada sa mort d'un sabi com Lavoisier? Seria ferest. En canvi son uns admiradors devotissims de sa Revolució francesa que escapollá En Lavoisier perque havia fet de cobrador de contribucions en temps de Lluís XVII! ¡Quins hipócrites! ¡quins poques vergonyes!

Qu'es sa «Capella Espietoria»?

Repar demunt es Bädeker que no som gayre lluny de sa Capella Espietoria. M'hi esquitx ab quatre llongos, i me trop ab aquest monument, que m'ha feta una impressió fonda, ben fonda; forma una especie de tarrassa rectangular, que's costats son una taringa de tombes i an es cap s'alsa una capelleta: dins aqueixa capelleta e-hi ha ses cendres del rey Lluís XVI i de sa seua dona Maria Antonieta martirisats p'es revolucionaris, i devall aqueixa capella hi ha enterrats es cossos de 2.830 persones guillotínades en maneó de dos anys p'es meteixos revolucionaris francesos, apóstols, aixó si de sa Llibertat i de sa germanadat. ¡Fivosne d'aqueixa Llibertat i germanadat, si teniu sa vida avorrida!

L'Opera.—Peripeccies d'un monument

Impressonat pe'sa recordansa de tants d'honorats i crims, he pres cap an es teatre de l'Opera, tan famós en

tot lo mon, per un d'aquells boulevards que no hi ha qu'n pas de truy i de gernació. Me sembla que molts d'any's poria viure París, qué jo'n tornás passar, en no esser per feynes. Es grandió edifici de l'Opera només l'he vist per defora, hi m'ha bastat; i ¡cap a sa plassa de Vendôme! Es una gran plassa, quadrada, i d'una tranquilidat relativa. Es de l'any 1708; primer e-hi havia una estatua del rey Lluís XVI a cavall; es revolucionaris de l'any 1789 la llevaren, posant hi una de la Llibertat, que volien tota per ells i gens p'ets altres. L'any 1806 e-hi alsaren sa columna qu'ara hi ha en memoria de ses grans victories de Napoleon. Es una columna per l'estil de sa de l'emperador Trajá a Roma: es tota plena de baixos-relleus, caragolats per amunt per amunt, representant ses campanyes napoleòniques. Té, com qui no diu res, 43 metres d'alt per 4 metres de diámetro. Es baixos relleus son de bronzo, i acaba sa columna ab una estatua colossal de Napoleon. Es bronzo, de tot aixó es de 1200 canons que Napoleon va prendre a austriacs i russos ab ses batalles de 1805 i 1806. Caygut Napoleon l'any 1814, es reyelistes llevaren s'estatua de sa cucuya i hi posaren una flor de lis colossal; l'any 1833 el rey Lluís Felip e-hi torna etzibá una estatua de Napoleon, es comuners l'any 1871, es deus des nostros socialistes, desferen aqueixa gran columna, seus dapte per ferse parlar des seus cabey's, i Mac-Mahon la va reconstruir l'any 1875 tal com está avuy.

Anant a s'hostal

D'aquí me'n som anat a prendre'l Metropolita a un cernaló Plassa de la Concordia; i per devall terra i per devall el Sena, ¡de d'allá cap a l'hostal! Deix el Metropolita, i me creya esser ben aprop des meu hostatge; i e-hi era; pero, com ja feya fosqueta, no he preses bé ses búcoles; i, en lloc d'anar cap a s'hostal, me'n som anat en sentit contrari. Camina caminar per carrers i carrers, aviat he comprés que m'era perdut per massa confiat. Per sortirne, he pres un tacímetre automòvil, que m'ha duyt a s'hostal ab una exhalació. Me servirá per vegada aqueixa feta. Sa meteixa confiansa m'ha perdut. ¡Quant es bon ver que's confiats van a l'infern!

Dia 25 d'abril

Una illadó del Pare Gilliéron.

Avuy no som sortit, fins que, llests des dinar, ab En Barnils mos som espitxats a la Escola d'alts-Estudis a sentir el «Pare» Gilliéron; i l'hem trobat que ja havia comensada sa seua explicació que ha durat dues hores i l'ha feta sempre de dret i enrevoltant sa sala, acostantse des-i-ara a sa pissarra, fent manotades i crits i fins giscos. Es sa manera de parlar que té el Pare Gilliéron. Mos ha deixats admiradíssims. ¡Vaja quin homó! ¡Aixó se diu enfondir en questions llingüístiques! Beníssim!

La Santa Capella Demunt on está el Palau de Justicia

Me'n vax ben atacat a la Santa Capella del Palau de Justicia. Aquest palau está, com la basilica de Nostra Senyora, a s'illa del Sena, que era s'antiga Lutetia Parisiorum des Romans. An es meteix solar ja hi havia es casal des Governadors de Roma, i després es Reys de França hi alsaren es seu palau. St. Lluís en doná un tros

an es *Parlament de Paris* (tribunal suprem de llavó) i Carles le hi donà tot l'any 1431. S'hi pegà foc diferents vegades, i per això l'hagueren de refer l'any 1618 i l'any 1776; així es que de s'edifici des temps de St. Lluís no'n romanen més qu'unes quantes torres i la *Santa Capella*, qu'es lo que mos interessa. Aquest *palau* es una casa immensa; la *Santa Capella* no n'es més qu'una part ben petita per l'espai qu'ocupa, pero la principal desde's punt de vista artistic. Es s'antiga capella des palau des Reys de França. La va fer St. Lluís de l'any 1245 a 1248, per guardarhi ses moltes de rellíquies que dugué de Terra Santa l'any 1239. La restaurà l'any 1837 Viollet-le-Duc, i se salvà des foc que's *comuners* calaren an aquest *Palau* l'any 1871. Es, a dir ver, tot una meravella de l'art ogival. Son dues eapelles, una demunt s'altra, s'inferior baixeta, pero veneranda, tota policromada; sa superior, tota policromada també, altíssima, estupenda. Sembla tota de vidres pintats. Allá's pot dir que no hi ha parets, sino just es bastiments indispensables per aguantar es vidres. Té 20 metres d'alt així meteix, 35 de llare i 11 d'ample. Es una sola nau, de quatre trasts i l'espai absidal. E-hi ha 8 finestres de 15 metres d'alt i 4 d'ample, i set a s'abside tan alts com es de sa nau, pero més estrets. Se representen an aquelles vidrieres, en part des temps de St. Lluís, en part modernes, escenes de la Biblia, referents a la Passió. Es vidres de sa gran claraboya de devant, que té tota s'amplaria de la nau, des sigle XV, representen escenes de l'Apocalipsis. Es portal de baix i es de dalt, tots dos dins un atri o pórtic son en gradació; a sa llinda des de dalt e-hi ha un baix relleu del Judici final, i sa figura del Bon Jesús an es pilar que mitx-parteix es portal. Derrera l'altar-major, s'unic altar que hi ha, s'alsa un magnífic tamplet ogival aont estaven ses santes rellíquies duytes de Palestina pe'St. Lluís. Avuy ja no hi son, i aqueixa meravella suprema de l'art cristià ja no serveix més que per mostrarlo an es viatgers, que fent estols el visiten continuament.

Sa Plassa de la Bastilla.—Set presos.—Victimes?

Escamp una mica la vista per dins aquest *Palau de Justicia*, aont funcionà casi sempre es tribunal revolucionari de s'època des *Terror*, (31 de matx de 1793 a 27 de juliol de 1794), i li estrene cap a sa *Plassa de la Bastilla*, aont l'any 1789 s'alsava un bastió (*Bastille de St. Antoine*) de ses antigues murades de Paris, i servia de presó. Es populatge l'assaltà dia 14 de juliol d'aquell any per llibertar es presos sens fi que's pensaven que hi havia; es populatge ja havia desesperat de porerhi entrar, quant es *Governador* va esser tan poca cosa, que'ls obri ses portes ab condició que no dirien res a ell ni an ets *invàlids* que guarden es bastió, condició que's empli tan poc, que les mataren tots i passetjaren es cap des *Governador* ponxit a un pal per tot Paris. Dins aquelles presons no hi trobaren més que set presos, qu'eren *quatre falsaris*, *dos boys* i un *pròdic*, simbols admirables de lo qu'havia d'esser aquella Revolució. Per llibertar aquells set malenats, mataren tanta de gent. Aixó era sa *llibertat* que tals revolucionaris havien de dur an el mon. Aixó va esser sa primera *heroicitat* des revolucionaris, que commemora la França fa anys ab una festa nacional dia 14 del juliol.—Per tot aixó han feta es governs revolucionaris aqueixa plassa, alsanhi a's mitx una columna de 47 metres d'alt per 4 de diámetro. No hi posaren baixos-relleus com a sa de *Vendôme* per falta de proeses qu'esculpir-hi, pero si alguns *medallons* an es basament. Devall e-hi ha

enterrats es revolucionaris que morien en ses revolucions de 1830 i 1848. I m'ha feta gracia que ses inscripcions que hi ha, l'es anomenin *victimes* d'aqueixes revolucions. Foren ells que la mogueren i que feyen foc contra s'orde de coses establert! No pagaren per obligats; ells meteixos s'ho cercaren. Foren *victimes*, no de sa revolució, sino des seu propi fanatisme!

Quin cementeri, Deu meu! Forn per cremarhi es morts.

D'aquí he prés un tranvia, i jcap an es célebre cementeri del P. Lachaise. Aquest P. Lachaise era un jesuïta, confés del rey Lluís XIV; tenia una caseta aquí per passarhi s'estiu; la primeria des sigle XIX e-hi comensaren aqueix cementeri, que es anat engrandintse engrandintse, i avuy es vertaderament grandió. S'hi conserva sa Capella que hi feren tot d'una, que no es gayre cosa. Ses tombes tot d'una qu'entren son molt prosayques; més envant milloren; unes tenen creu i altres signes relligiosos; altres no tenen res d'aixó. Aquí ab ses coses tan desbaratades com van, es cementeris no son beneits com a Espanya; cada tomba forma cementeri a part: si es d'un catòlic, la fa beneir; si es d'un heretge, gentil o ateu, se queda sensa cap benedició.—Allá dessá sa Capella, prou lluny e-hi ha es *forn* per cremar es morts, una moda que han volguda introduir es masons, i no hu han conseguit. Es una moda qu'está molt an es seu lloc p'es masons. Com, si no's converteixen, han de parar tots dins ses uncles d'En Barrufet, que les se'n ha de dur a fer flamada dins l'infern, lo millor es que ja les cremin aquí tot d'una d'haver aixamplats es potons. Feyna feta té bon franc.—No hi he volgut anar a veure tal *forn*, i fins he acabat per fogir de tal cementeri perque he comensat a veure tombes ab estatuets de persones casi totes nues, sa cosa més provocativa, sobre tot una tomba, aont n'hi devia haver una vintena d'estatuets així. Ell així meteix se'n necessita poca de vergonya per posar tals brutors dins un cementeri. Bon retauler per anarhi a resar el *Rosari* per aquelles animetes que tenen es cos enterrat allá! Quines devien esser elles i es seus, que'ls han alsades tals tombes! Ple de fàstic i de gitera de veure tantes d'indecencies dins un lloc que no hauria de respirar més que austeritat, li hé copat cap a sa *Plassa de la República*. E-hu he volgut veure qué seria aqueixa plassa. Es gran així meteix, i hi ha un monument a's mitx ab una estatua colossal amunt de tot de representa sa *República*, i an es pedestal e-hi ha una partida de baixos-relleus representant escenes de com s'implantá aqueixa *forma de Govern* a França.

El Temple Espiètori de França

D'aquí me som esquitxat ab so metropolitá a *Boulevard de Rochechouart*, i d'aquí a peu per amunt cap a sa cucuya de Montmartre, aont s'alsa sa magnífica i espléndida basilica consagrada an el Sagrat Cor de Jesús. Aquest turó de Montmartre s'alsa fins a 500 metres demunt es llivell del Sena. Aquí dalt, dins una esglesieta que hi havia, St. Ignaci de Loyola, estudiant a l'Universitat de Paris reuni, es dia de l'Assunció de Maria Verge, es seus companys primers, entre altres St. Francesc Xavier, i feren vot de consagrar-se an es servici de l'Esglesia, allá ont el Papa els enviaria. Allá va néixer la gran, la inclita, la incomparable Companyia de Jesús. Sa Basilica del Sagrat Cor que s'alsa ara a sa cucuya d'aqueix turó la comensaren l'any 1875, i hi comensá el culte sagrat l'any 1891. Encara no

está acabada, i ja s'hi son gastats més de coranta milions de francs.

Es una cosa grandiosa, magnífica imponent. Es d'estil romá-bisanti: forma una creu grega ab una fatxada a cada cap de bras de creu, i cinc cúpules ab també una central de 80 metres d'alt i ses altres an es quatre reons que resulten de bras a bras de sa creu grega. De manera que s'interior vé a formar tres naus i una nau absidal que volta per derrera s'abside. Aquesta nau absidal té capelles, totes d'ornamentació, pero les contrapassa totes sa des mitx, dedicada an el Santíssim Sagrament, que sempre hi está esposat. Com e-hi som entrat ja feya fosqueta, i m'ha sorprès molt trobarhi un estol gros de devots, casi tots agenoyats, fent oració. E-hi devia haver prop de cent persones.

Un apache?

Per que sa fosca no m'aplegás per allá dalt, son devallat més que depressa; m'afic de bell nou dins es *Metropolitá*, que es partit de d'allá com un llamp per devall terra; hem trevasat dues vegades per devall el Sena, i som sortit devora es Jardins de Luxemburg. Com pujava pe's escalonada de s'estació, cop en sec me peguen fitorada entre cap i coll de part derrera. Era cap *apache* que m'envestís? Me gir per veure qu'era i es estat un grandió capellarro d'una senyora que anque anás *trevada* de faldes, pujava com un llonzi per aquella escala de s'estació. De manera que no hu es estat un d'aqueys lladregots de Paris tan famosos, que molts de Mallorca se creuen qu'un no pot donar passa dins Paris, que no'n top un. Si, molts m'ho deyen abans de partir:—¿I a Paris te'n vas aont e-hi ha aqueys *apaches* que maten i roben a la descosida? I mirau quina cosa! Ja fa nou dies que hi som i he trescat mitx Paris, i encara no n'he vist lluir cap, ni ganes!

Ab aixó som arribat a s'hostal, hem sopadet ab En Barnils, i mos ne som anats a posar ets ossos de pla, fins demà matí, si Deu ho vol i Maria Amén.

Dia 26 d'abril.

Calada buyda.

Avuy no mos som moguts de s'hostal ab En Barnils fins a les tres i tres quarts, que mos ne som anats a s'*Escola d'Alts-Estudis* per saludarhi Mr. Roques, Catedràtic de dit centre d'ensenyansa, i per assistir a dues lliçons que hi dona de cosa de filologia tots es divenres. Com som estats allá, hem trobat un billetó a sa porta que deya que Mr. Roques s'era posat malalt i qu'avuy no vendria. Per lo meteix, hem fet calada buyda. Deu fassa que no sia res aixó de Mr. Roques. Amén.

I qu'he fet jo? Per no perdre temps, me som esquitxat an es Museu de Cluny qu'está just allá devora, aont e-hi ha molt que veure; i si en puc veure la mitat avuy, bona será!

Es Museu de Cluny (Vaja una riquesa)

Aquest museu está dins s'antiga *Posada* que sa famosa Abadia de Cluny tenia a Paris. Sembla que aquí meteix e-hi havia es palau que construí Constanci *Chlor*, pare del gran emperador Constantí, quant comandava les Galies, i aquí meteix es llegionaris romans proclamaren emperador En Juliá *apóstata* l'any 360. Es Reys francs també hi habitaren fins que se'n anaren a s'illeta del Sena. L'any 1340 s'Abadia de Cluny comprá aixó i hi feren sa *Posada*; s'edifici actual es de la derrera des sigle XV. Quant vengué sa Revolució, aquesta declará s'edifici *propiedad nacional*, i l'any 1833 passá a un gran arqueòleg; que hi instalá ses seus colleccions d'objectes d'art antic, i llavó s'Estat le hi comprá, i hi va dur molt més ob-

jectes; i així resultá es museu actual, tan famós dins tot el mon. Sembla que hi ha 11000 objectes d'art. Ja es havern'hi. Fa planta baixa i un pis alt. Només he tengut temps de visitar la planta baixa, que fa nou sales, ben reblides, ben atepides d'objectes casi tots interessants, molts d'un valor artistic extraordinari. Casi tot es antic. Ets objectes més recents son de la primeria del sigle XVIII. S'immensa majoria son anteriors an el sigle XVI. E-hi gran balquena de figures de sants, de retaules sencers i a bocins, joyes, brodat, casulles, capes pluvials, dalmátiques, mitres, esmelts, caleixeres, caixetes, arques, figuretes i baixos relleus d'ivori, manuscrits miniaturats, vestits i mantells de cavaller i de senyora, fins e-hi ha una taringa de carrosses i lliteres i cadires *gestatories*. Com succeeix a tots es museus d'antiguedats, s'immensa majoria d'ets objectes son relligiosos. ¿Que seria d'aqueys museus, si suprimien lo relligiós? Res. Es una de tantes de proves de sa fecunditat artistica de sa nostra santa Relligió, que contrapassa immensament totes ses altres fonts de vida, tots ets altres principis de civilització.

S'es fet hora de tancar es museu, i hem hagut de buydar tots es qui hi féyem encara sa torniola.

Tres estatuets de tres malenats

Fulletjant es Bädeker per veure si hi hauria cap cosa notable per allá devora, que encara la pogués visitar, me trop que no gayre lluny, a la *Square Monge*, s'alsa una estatua d'aquell gran noningú d'En Voltaire. Som passat més envant, perque d'estatuets de canalles com ell ni per curiositat en vuy veure eap. Lo bo es estat que a un poc més avall he vist que's bo de Bädeker parlava d'una altra estatua des meteix carrer de *Monge* d'un tal *Esteva Dolet* que'l cremaren per heretge l'any 1546, per lo qual es governants de Paris li han alsada aquesta estatua, com a defensors i glorificadors sa *llibertat de pensament*. Quin defensors de sa *llibertat de pensament*? Hipòcrites més que hipòcrites! Aixó me recorda lo que vatx veure ahir hora baixa demunt Montmartre, just devant la Basilica, del Sagrat Cor de Jesús, i no vatx pensar a posarho. Idó devant aquella veneranda basilica, es governants de Paris, com a bons missatges d'En Barrufet, com a sectaris rabiosos, d'aquells que treuen foc p'es caixals sols de sentir anomenar es Nom de Deu i del Bon Jesús, per fer fer sa fel an es catòlics i insultar d'una manera constant es sentiments relligiosos des milenars de feels que pugen a visitar sa veneranda Basilica del Cor de Jesús, han plantada una estatua d'un malenat que l'any 1766 l'ajusticiaren allá meteix per haver insultada una processó. Diu es ròtul que hi ha baix de s'estatua que només tenia 19 anys i que nomia es *Cavaller de sa barba*. Bona barba mos do Deu! ¿I per aixó li han feta aqueixa estatua? ¿I le hi han feta com a defensors i glorificadors de sa *llibertat de pensament*, no es ver? Quina hipocresia més desenfreida, Senyor! Pobre tresor municipal de Paris, si havien d'alsar una estatua a tots es que aquí les han morts per questió d'idees que professaven! Haurien de comensar per alsar estatuets an es milenars i milenars de persones *guillotinades* p'es revolucionaris de 1793, sensa altre crim conegut que es de no esser *revolucionaris* com e-hu eren es qui les *guillotinaren*. ¿O sa *llibertat de pensament* no existia per aquells milenars i milenars de guillotinat? ¿O no eren persones humanes aquells guillotinat? Per que, idó, aqueys governants de Paris, tan zelosos de sa *llibertat de pensament*, qu'alsen estatuets a malenats tan poca cosa com aquell *Esteva Dolet* i aquell *Cavaller*

de sa barba, perquè les mataren pe' ses idees que professaven; ¿com es, idò, repetim, que només n'alsen d'estatues an ets heretges, an es renegats de sa fe catòlica, i no n'alsen cap a tants i tants de milenars de catòlics que sa Revolució «guillotina» just p' es crim de no ésser revolucionaris, just p' es crim d'esser feels cristians? Ah! es que menten tan alts com son, quant diuen qu' alsen estatues an aquells heretges per glorificar sa «llibertat de pensament»! Si, menten com l'ànima de Judes quant diuen això. Es tals que'ls importa gens gens sa «llibertat de pensament», mentres no haja de servir just per ells. Ells la volen tota per ells i gens p' es qui no pensen com ells. ¡Hipòcrites! ¡males ànimes! ¡polissons!

Bo es de veure que si poc me som acostat allà onte-hi ha aquella estatua d'En Voltaire, manco me som acostat a sa d'aquell altre... desgraciat d'En Dolet. Lo qu'he fet, es estat anarme n' cap dret a s'hostal passant de bell nou per davant s'immens casal de la «Sorbona».

¡Qué vol dir «Sorbona»!

I suposat qu'avuy no hi ha hagudes gayre coses qu'escriure, en diré un mot de la «Sorbona». ¿Per que l'Universitat de París se diu «la Sorbona»? No deixa d'esser un poc estrany. ¿Com comensà aqueixa Universitat? ¿s'es anomenada sempre la «Sorbona»? L'Universitat de París, com totes ses altres grans «Universitats» son fides de l'Esglesia Catòlica; nasqueren dins l'Esglesia. Sa de París comensà ab escoles que hi havia a la Seu per ensenyar s'al·lotea qui volia abressar sa vida sacerdotal. Aquelles escoles anaren creixent i creixent; e-hi admetien tots es qui volien aprendre de lletra; de cada dia s'ensenyansa que s'hi donava, va anar aixamplantse aixamplantse, i aviat s'hi ensenyà tot lo que s'estudiava an aquell temps. Ab això es monestirs, i abadies de París, que com es de ses altres bandes, també tenien ses seues escoles, ses úniques que hi havia llavó an el mon, això es, ses de ses Catedrals i monastirs, perfeccionantse i perfeccionantse, cada una ab s'idea d'esser sa primera de totes. Aquest conjunt d'escoles formaren l'Universitat primitiva de París. Es cap de totes era el Bisbe de París; es Papes, fomentadors sempre d'ets estudis, les concediren mil privilegis, i aquelles Escoles se gloriaven d'esser s'ubídites fidelíssimes de la Santa Seu. Es Poder Civil també les concedí privilegis, sensa pretenir may durant sigles tenirhi cap veu demunt aquelles Escoles. Ab això vengué es reynat de St. Lluís (primera mitat del sigle XIII), i tengué per copfés un tal Robert de Sorbon, que l'any 1254 fundà un col·legi per sostenir alguns professors i estudiants pobres de teologia; aquest col·legi anà cobrant forsa i forsa, aviat va tenir es privilegi de concedir es graus de Llicenciat i Doctor com el tenien ses escoles des monestirs i convents i es Capítol de Nostre Senyora, que tots plegats constituïen l'Universitat; i acabà per ésser aquell col·legi de Sorbon per anomenarse l'Escola Sorbona, i més envant la Sorbona i per constituir aquell col·legi com a caporal la meteixa Universitat de París. ¿E-hu sabeu ara com es que l'Universitat de París va neixer i s'anomenà ja Sorbona? Basta, idò, per avuy.

Dia 27 d'abril

¡P'en lloc parlen igual!

Avuy a les onze hem comparegut l'Institut Catòlic, aont el P. Rousselot mos ha donada una explicació interessantíssima sobre es sons consonants, establint sa seua divisió segons sa part que hi prenen o hi deixen de prendre ses cordes vocals, es punt aont s'articulen o se produïxen (pala-

dar de darrera des mitx o davant, ginives, dents, morros) i s'obstacle que troba s'ayre que puja des pit i surt pe' sa boca, això es, si troba tant i s'obri pas fent una explosió o si troba una mica de pas i en surt fregant. ¡Que hu ha desmenussat i desmenussat i desllatigat tot de bé! ¡Com se veu que hu posseeix ben a fondo tot això des sons que componen ses paraules! I hu ha fet notar que hi ha una gran varietat dins un meteixo segons sa nació i sa regió de que's tracti! Ha posats una partida de exemples de diversidats del so t, l, c, dins ses diferents regions de França. Lo meteix n'hi pren ab totes ses altres lengos. No, no hi ha cap llengo an el mon que tot ses quil'han mamada ab sa llet, la parlin igual. Es propi des nostros ignorants partidaris des castellà es creure que només es a Mallorca que entre poble i poble hi ha diferencies de parlar, i d'aquí, d'aqueixes diferencies treuen aquells caps-closos per conseqüencia que's mallorquí no es llengo ni es res. Sí, a Castella i a Andalusia, i a Aragó i a Leon, e-hi ha moltes de diferencies entre poble i poble, entre regió i regió en materia de pronunciar i d'usar paraules i modismes; i lo meteix succeeix a França i a Inglaterra, i a Alemanya i a Italia. Pero es nostros caps-de-gri partidaris des castellà duen es seu toix fins a s'estrem de creure i dir que això es un defecte des mallorquí i que per això es mallorquí no es llengo ni un futil mort. ¡Ja le hi tenen ben buyt an es carabassot! Fan llàstima!

¡Quina varietat!—Un alemany am costures per sa cara

Es qui escoltàvem el P. Rousselot formavem un mosaic molt pintoresc: seglars, capellans, monges, senyores, senyorettes, tenrals que no s'afayten, cares plenes de barba: francesos, inglesos, alemanys; n'hi havia de Bohemia, de Servia. Devora mi hi seya un pollastrell alemany, estudiant de filologia, vengut aquí per sentir el P. Rousselot. Se veu qu'es un estudiant alemany ben autèntic: li he reparades costures ben llargues devers una galta entre s'uy i s'oreya i dues més avall. Son ses senyes que solen dur ets estudiants d'Alemanya des deflys i duels qu'han tenguts ab sabre. Qualcún e-hi deixa sa pell; casi tots s'hi obrin traus, i ja les queda sa costura sempre. Això es sa flaca d'ets estudiants alemanys, com es toros e-hu son d'ets espanyols.—An aquest estudiant he provat un parey de vegades de parlarli en alemany, pero sempre m'ha respost en francès: es qu'ara qu'es aquí vol aprendre aquesta llengo i vol parlarla sempre i gens sa seua. Ets alemanys son així: forts de morro. Per això s'obrin portell per tots es vents.

Curs de literatura castellana

Mos n'anam a dinar, i al cap-vespre ¡cap a sentir a l'Escola d'alts Estudis, agregada a la Sorbona, Monsieur Morel-Fatio, es gran hispanista, catedràtic d'aqueixa Escola fa més de vint anys, autor de moltes d'obres notables sobre la literatura espanyola i una sobre la llengo catalana publicada en alemany. Es En Morel-Fatio una notabilitat mundial. Fa estona que'ns coneixiem per cartes; pero no mos érem vists may. M'hi ha presentat En Barnils, i m'ha rebut ben coralment; hem conversat una estona, demanantme noves de l'Obra del Diccionari, i dientli jo com e-hu tenim. Era hora d'entrar a classe, i hi som entrat ab ell: e-hi havia una partida de senyors i senyores. Encara no he assistit a cap classe, en treure sa del Pare Gilliéron, que no hi haja senyores.

sieur Morel-Fatio fa un curs de literatura castellana; explica ara un autor de la primeria des sigle XVIII,

Diego de Torres; i en dona ses fites ben netes. Com prou ha hagut explicat qui era aquest escriptor i es demble i caràcter des seus escrits, ha fetalletgir una obra seua a una senyoreta de ses que hi havia, que primer lletgia en castellà i llavó hu traduïa en francès, i En Morel-Fatio donava explicacions i claricies de totes ses paraules demostrant es coneixements fondos que té des castellà i de sa literatura castellana.

Sortint de la Sorbona, som passat pe' Sant Sulpici! m'hi atur i hi trop ben bé un centenar de persones fent ses seues devocions. Es molt notable això que'm succeeix, que a totes ses esglesies que hi entr, sempre hi trop gent fent oració. Es que a París, si hi ha gent dolenta fins an es derrer elavier, també n'hi ha de bona, pero ben bona. Sens dupte aqueixa gent bona atura es bras de sa Justicia divina per que no cayga demunt França per castigar es sens fi d'iniquitats que s'hi cometen oficialment i particularment.

Ja era horabaixando, i me'n som anat a s'hostal, i ¡fins demà, si Deu ho vol i Maria! Amèn.

En Tinyoset

(segueix)

I heu de creure i pensar i pensar i creure que, com e-hi va haver un parey de dies qu'En Tinyoset feya de jardiner, es jardiner major l'agafa i li diu:

—Uey tu! fe'm un clot de deu pams de fondo per deu d'ample i deu de llarc; i ja hauria d'estar fet.

—I aont l'he de fer? diu s'al·lot.

—Aquí meteix aont te trobes, diu es jardiner major.

Aquí En Tinyoset se decanta una vintena de passes, se posa darrera sa soca d'un abre que's jardiner no'l vé, se treu sa coa des cavall que duya dins sa faldriguera, i ja diu:

—¡Val Deu i cavall! ¡O coa coeta, fé lo que saps fer! ¡Un clot allà ont jo ara estava, de deu pams de fondo, per deu d'ample i deu de llarc!

I encara no va haver acabat de dirho com ¡zas! es clot romangué fet. En Tinyoset crida's jardiner, i li diu:

—Mestre, ¿es això que volieu? Mirau si fa ses mides que m'heu dades.

Es jardiner major, com veu es clot fet, román ab sos cabeys drets, sensa paraulla. A la fi el mida, i veu que té es deu pams de fondo per deu d'ample, i deu de llarc.

Es jardiner major ¡no se'n poria avenir qu'aquell al·lot fos estat capaç de fer tal proesa, i se'n va a contarho an el Rey.

El Rey envia a demanar s'al·lot i li diu:

—¿Que noms?

—Me sap greu haverho de dir porque es un nom una mica lletx.

—Amollali, diu el Rey.

—Idò, diu s'al·lot, som Juanet de fonts, pero sempre m'han dit En Tinyoset porque, fins es dia abans de venir a estar ab vossa Reyat Magestat, tenia es cap ple de tinya.

—I ¿com la te llevares? diu el Rey.

—Me'nvatx anar a rentarme es cap a un riu, i me va desaparèixer toia a l'acte.

—¡Sí que fores sortat! diu el Rey. Bono, i ¿que tammeteix t'agrada es jardineratge?

—Sí, Sr. Rey, i ben molt! diu s'al·lot.

—No res idò, diu el Rey. Tornate'n-hi a feynetar a ses ordes des jardiner major, i fé bonda molta, i no n'hi haurá tants de xerecs.

S'al·lot se'n torna an es jardiner, que li manava ses feynes més males de fer, per veure de qu'era capaç; i tot quant li manava, per gros que fos, a l'acte quedava fet, porque s'amagava una mica que no'l vessen, se treya sa coa des cavall, que duya sempre dins sa faldriguera, i deya:

—¡Val Deu i cavall! ¡Coa coeta, fé lo que saps fer! ¡Tal cosa!—Lo que li havia manat es jardiner major; i tot d'una aquella cosa romanía feta.

Dia 28 d'abril

Cap a Chartres.—La Seu

Ab En Ramón Abadal, jovenet catalá, doctor en Lleys i qu'ara perfecciona a la Sorbona es seus estudis sobre historia del Dret, mos som espitxats a Chartres, ab un tren ràpid, fent xixanta kilometres per hora. Aqueixa ciutat es noranta kilometres lluny de París; ab una hora i mitja mos i som tirats. Chartres es una ciutat famosa dins s'istoria; avuy conta 23 mil 219 habitants, ses cases no son gayre altes i es carrers amples. Eren les deu i mitja com e-hi som arribats, i mos ne som anats cap dret a la Seu porque per veure la Seu érem venguts. M'ha succeït a mi, anant a veure certs edificis de que ja tenia noticia, per haverne lletgides descripcions o haverne vists gravats, que, quant m'hi trop davant, no'm resulten tanta de cosa com s'idea que'n tenia. Ab la Seu de Chartres no m'ha succeït res d'això: ja'n tenia una idea grossa; pero sa realitat m'ha succeït molt més grossa encara. Es una de ses impressions més fondes que m'hagués causat cap edifici may. E-hi ha sa tradició que la feren demunt una cova aont es Druides, molts de sigles abans de venir el Bon Jesús an

I no vos cregueu qu'aqueixa habilitat tan grossa l'inflás gens ni se volgués fer respectar. Davant es jardiner major no alsava la vista més que per veure que li manava, i se feya es criat de tots es criats i criades del Rey mentres es jardiner major no l'hagués mester. Ja comensava a pollastretjar, i ses al·lotes que'l se miraven ben arreu porque era ben tayat i ben llavorat de totes ses parts des cos, i llavó ab aquella cabeyera d'or que duya, no dic res! I lo bo era qu'ell no les aluyava gens a ses al·lotes; porque tot es seu bull, tota sa seua farandola era de fer ben bé totes ses feynes que li comanava es jardiner major, i es criats i criades del Rey.

Al punt dins ca'l Rey no's parlá d'altra cosa que d'En Cabeyera d'or, qu'era es nom que li posaren, i tothom se'n feya llengos.

El Rey tenia tres fies: Na Margalida, N'Ayna i Na Catalina, qu'era sa darrera i fadrina encara, porque ses altres dues ja eren casades ab uns estornells que un nomia Pere i s'altre nomia Pau. I el Rey sempre deya: Sa corona será de sa qui se casi ab un revel·ler més desxonit qu'ets altres.

En Pere i En Pau no eren beneyts, pero no eren ni d'un bon tros tan desxonits com ells se figuraven; se creyen poder menjar sopes demunt es cap des més pintat; se pensaven ésser de s'uy des vent, i se deixaven dir que no menaven por a negú en punt a llestesa i tranc per tot quant se presentás.

Sa fia darrera del Rey, Na Catalina, ja comensava a ésser casadora, i el Rey fa unes dictes qu'ella se posará an es balcó principal de ca-seua; passarán per davant tots es senyors fadrins que vulguin; i ella tindrà una bolla d'or ab sa má; i aquell demunt qui ella amollará sa bolla d'or, aquell será es venturós, aquell se casará ab sa seua fia Catalina.

Ja hu crec que tots es senyors fadrinillos que hi havia dins aquell reynat, se presentaren davant ca'l Rey. Na Catalina estava an es balcó que los mirava passar; i bè'n passaren de senyorel·los fadrinillos, pero ella ¡ben alerta a amollar sa bolla d'or demunt cap d'aquells!

—Bona passada mos ha feta aquesta al·lota! va dir el Rey, veyent que no tenien res an fus.

I ¿que fa ell? Fa unes altres dictes, que tornin passar es senyors fadrins per baix des balcó del palau, i qu'aquell ane qui Na Catalina tirarà sa bolla d'or, aquell será es venturós que's casará ab ella.

I es dia senyalat ja torna sortir Na Catalina an es balcó ab sa bolla d'or dins sa má, i ¡venga a passar per baix des balcó senyorel·los fadrinillos i senyorel·los fadrinillos! pero aquell dianxa d'al·lota ¡ben alerta a amollar sa bolla d'or demunt cap d'aquells senyorel·los fadrinillos!

—Sobre tot! sobre tot! va dir el Rey

el mon, rendien culte a la *Verge qu'havia d'infantar*. An es primers temps de sa cristiandat francesa ja hi va haver una Seu aquí; s'actual es des sigle XI, XII i XIII: els elements més antics son romànics, i no suposen gayre; la major part es ogival i de s'epoca millor. Fa tres naus de set trasts, sensa capelles, creuer de tres naus també sensa cúpula, i es cap de sa creu fa 4 trasts, rodats de dues naus absidals ab capelles. Ses naus laterals no son tan baixes com a *Nostra Senyora* de París i a la Seu de Colonia, resultant molt més proporcionades ab sa des mitx. Tot aixó forma un espay tancat de 131 metres de llarc per 35 d'ample (a s'ast de sa creu: ses tres naus); es creuer fa 46 metres d'ample ab ses naus laterals que té; sa nau major té 36'55 metres d'alt.—Com som entrats a sa gran plassa que hi ha devant la Seu, la gent sortia de l'Ofici; i vos assegureu que'n sortia molta, i ben endiumenjada, sobre tot ses dones. I mos han cridada s'atenció llargues taringues d'al·lotelles acompanyades de pareyes de monges, no desfressades de senyores, sino ben vestides de relligioses. De manera que n'hi ha encara de monges

a França que tenen col·legis devant Deu i tot lo mon. Bo es de veure que mos ne som alegrats molt.—Idó, com deya, com som entrats an aquella gran plassa, mos som trobats devant la Seu, obrint a sa fatxada tres portalades ab gradació: sa des mitx de quatre arquivoltes, sa des costat de tres arquivoltes; demunt elles s'obri sa gran claraboya i acaba es gran pany de paret ab una galeria de setze estatuas de reys de França, benefactors d'aqueixa Seu. Part aqueixa galeria guayta es capser de sa nau major, presentant una figura de la Mare de Deu a's mitx d'angels. Flanquetjen tot aixó dos campanars altíssims, quadrats romànics fins ben amunt, ab finestral ab gradació, desigual d'alsada i de forma a sa cucuya: es des costat de s'epístola, torna de vuyt cares i acaba ab una piramide vuytcayrada, afuadíssima, tota de pedreny; s'en munta fins a 105 metres, com qui no diu res; i s'altre, es des costat de s'evangeli fins a 115, i també torna de vuyt cayres, atepit d'arcatures, pilastres, contraforts, arbotants i capers, ogival de tercera época, de sa primaria des sigle XVI; en canvi s'altre es des sigle XII.

Ses fatxades laterals son encara més importants que sa de devant. Ses rafes fan un grans retalons ab escarpa i aguanten tres ordes d'arbotants; ets arbotants de segón orde cualquen demunt unes arcatures romàniques ab columnetes cilíndriques en forma de roda de Sta. Catalina que brollen d'ets arbotants de més avall. I afayten aqueix conjunt ses fatxades des caos des creuer, que's componen cada una d'un portic ab tres portalades en gradació de 5 arquivoltes sa des mitx i 4 ses des costats, i llavó sa gran claraboya flanquetjada per robustes torres quadrades, reblides de columnetes, arcatures i finestral, i amunt de tot es capser de sa teulada, tota de coure i d'un rost de més des 45 per cent. Aquestes fatxades laterals miren també a carrers amplíssims, vertaderes plasses, i aquells portics s'alsen dalt magestuoses escalonades, formant tres capers o frontons, un per cada portalada que enquaden.

De manera que hi ha nou portalades en gradació, totes masselles de figures i baixos-relleus representant uns es misteris de la vida de la Mare de Deu i del Bon Jesús i altres el Judici Final. Ses arquivoltes son enfilays d'angels i santets; a ses rebranques se redressen atrecats a ses columnes es dotze apostols i altres sants: demunt sa llinda se despleguen es venerables baixos-relleus des grans i terribles misteris.—En lloc may haviem vista una Seu ab nou portalades ab gradació i de tanta d'importancia totes; cap Seu haviem vista ab tres fatxades tan completes, tan esplendides, tan augustes.

Idó bé, es dedins corresponen an es defores. Quant un e-hi entra, i se troba devall aquelles naus, creuer i cap de creu, ab grans finestral ab vidrieres de colors a les naus des costats, ab un trifori o faixa d'arcadetes part demunt ses naus laterals per tota sa nau major, creuer i cap de sa veu, i demunt aqueixes arcadetes es grans finestral de tota s' amplaria des trast, també ab vidrieres de colors, moltes d'elles anteriors an es sigle XV; quant se troba devant ses grans claraboyes que s'obrin demunt una zona de finestral part demunt ses portalades de devant i des caps des creuer, essent ses vidrieres d'aqueixes claraboyes de diverses sigle XIV;—quant un se troba devant un conjunt de tanta de grandesa, majestat imagnificencia, sensa voler cau de genoyons devant sa magestat infinita del Deu de Cels i terra, i li surt de sa boca sensa voler *Gloria in excelsis Deo*.

Si a la Seu de Mallorca...

S'idea qu'ha de venir per forza a qualsevol mallorquí que's trobi dins la Seu de Chartres, es pensar: ¿que seria la Seu de Mallorca si tenia vidrieres de colors com aquestes a tots es finestral de sa nau major, laterals i capelles? ¿Li guanyaria de molt sa de Chartres? Creym que no. Deixem anar aixó, i delitemmos mirant de prim conte aquesta meravellosa, aqueixa estupenda Seu de Chartres. Tot d'una qu'entrau p'es portals de devant, vos trobau ab dues capelles romàniques, devall es dos campanars. Sa falta de capelles a ses naus des costats sa dissimula ab sa gran alsada i amplaria des finestral i figures venerandes de ses vidrieres. Es pilars, divisoris de ses naus, son cilíndrics ab pilarats vuytevats que se'n puguen a aguantar ets ares torals i formers. Es quatre trasts des cap de sa creu els ocupa el chor, de caritat lliis, ab grans baixos-relleus blancs per respallera. L'altar major ocupa es fondo de s'abside, sense més retaule que la Mare de Deu pujada al cel per mans d'angels. An es costat de s'Evangeli hi ha sa cadira o Seu del Bisbe. Aont reyna gran solemnidad de misteri, es dins ses naus absidals i dins ses capelles que desemboquen an aquestes, aont e-hi ha ses del Cor de Jesús, d'una Mare de Deu de gran devoció, i llavó sa capitana, que's del Santíssim Sagriment. I devotíssimes aqueixes naus absidals sa gran tanca del chor, que dins el chor es modestíssima, i a s'esquena, dins ses naus absidals es d'una ornamentació preciosíssima; aont e hi ha totes ses magnificencias i esquisidases de s'ogival

i des platersec, enquadrant ab pilastres, frisos, arcatures, represes, dossierets, capers i cresteries una faixa estupenda d'alts relleus que representen es misteris més adorables de sa vida de la Mare de Deu i del Bon Jesús. ¿Que hi fa de bon contemplar aqueys misteris inefables dins aquelles naus absidals que no reben més llum que sa de ses llanties i candelas i vidrieres de colors, de tons molt oscurs, de color, pero ben polents.

Un sermó

Com som entrats dins la Seu no hi era romás casi negú, pero al punt s'es tornada omplir sa nau major i bona part des creuer, pe'sa missa de les onze, missa baixa, pero ab sermó, que's estat sobre es *panteisme*, aixó es, aquells que diuen que totes ses coses son Deu, que Deu es es conjunt de totes ses coses. Es predicador ha donat un bon encals an es caporals des panteistes alemanys. Abans i des prés dessermó tothom ha cantat ab l'orga, i era d'un efecte sobiranament encantador i imponen aquells centenars de veus tan ben avengudes i entonades fent resonar aquelles naus ab cántics sagrats an el *Deu dels exercits*.

Es militars.—En Briand

I ara que deym dels exercits. Mos ha cridada també s'atenció veure an aqueixa missa molts de militars ab tot es seu uniforms Sembla qu'ara es Governants ja no les miren ab mal uy an es militars que van a missa i visiten ses esglesies i envien es seus infants a ses escoles catòliques. Sembla qu'es Prefectes ja no tenen orde d'espiallos i denunciarlos an es Ministre an es militars que compleixen com a catòlics. Sembla que's deu a influencias d'En Briand, qu'ara resulta es polític més governamental i an-e qui menen més por es revolucionaris i inimics de sa societat i de s'orde, fins s'estrem de que tenen por de que qualsevol dia se fassa rol-lo de sa coa i l'amo de ses melles, restablent s'Imperi napoleonic. I lo notable es que En Briand no la du gens des catòlics, sino que les considera com un gran element per fundar una situació política forta i estable. Aquí bé hi escau allo que deya aquella véya:—*Visquem i veurem coses!*

Sant Pere

S'es feta hora de dinar, hem dinat bé i honestament, i llavo hem feta una volta per la ciutat, veient algunes coses ben antigues, i som entrats a l'esglesia de St. Pere, que mos ha donada una sorpresa.—Es una esglesia ogival, des sigles XII i XIII, de tres naus de onze trasts, sensa capelles ni creuer; fa nau absidal ab capelles. Es cinc trast darrers de sa nau major son més alts de volta i constitueixen el chor, que té l'altar major a l'abside. E-hi ha trifori a sa nau major part demunt ses arcades de ses naus laterals, i tant an aquestes com a sa nau major s'obrin uns finestral, alts i amples i ab vidrieres: unes grises i altres de colors, moltes d'elles anteriors an el sigle XVI.—E-hi ha moltes de catedral que no tenen s'importancia d'aqueixa esglesia. Com e-hi som entrats, cantaven s'absolta a un mort cos present. A França entren es baul dins l'esglesia, el posen an es túmul, diuen l'ofici, i llavó el se'n duen an es cementeri.

D'allá som passats pe'sa *Casa de la Vila*, i hem visitat es *Museu Municipal*, que resulta ben interessant, per esser d'una població de vintitres ànimes. N'hi ha un d'arqueològic i una biblioteca de 10.000 volums, que no he vista per falta ds temps.

Hem volgut pujar dalt es campanars, fins a devers 90 metres; i ses nostres pobres cames se'n han duya una mala atropellada. Si no fos estat més bo de fer devallar que pujar, ¡no hu sé si seriem devallats totsols!

A les cinc hem pres el *ràpid* de Brest cap a París, aont som arribats encara ab sol, ben blans de cansament, pero ben satisfets d'haver vista tan aprop aqueixa meravellosa, aqueixa estupenda, aqueixa

veient sa passada. ¡Ell aquesta al·lota com que se'n vulga riure de noltros!

L'agafa i li diu:

—Mirat fé's teus contes? Un altre dia faré passar per baix del balcó es fadrins des reynat. Si no tires sa bolla d'or demunt cap, no't casarás! Mira quina hora t'ho dic!

Aquí Na Catalina obri sa boca, i diu:

—¿I vossa Reyal Magestat que vol que me casi ab un que no m'agrat?

—No, fieta meua! diu el Rey; pero ab tants de fadrins com Deu ha vists que son passats per devant tu aqueys dos dies ¿cap cap n'hi ha hagut que't sia entrat pe's uy dret? ¿cap n'hi ha hagut que t'ha ja fets bons averanys?

—Cap! diu ella.

—Ido mira, diu el Rey, que mos hi serás sortida prim-cernuda i prim-siula!

—Som així com Deu m'ha feta! diu ella.

—No res, diu el Rey, lo dit, dit.

Fa per tercera vegada ses *dictes* de que tots es fadrins des reynat que tenguen ganas de casarse ab sa seua fia Na Catalina, que passin tal dia per baix des balcó del palau, que ella hi será, i tirarà sa bolla d'or demunt es qui li agradará més, i aquell será es venturós que's casará ab ella.

Arriba es dia senyalat pe'ses *dictes*. Na Catalina se posa an es balcó del palau ab sa bolla d'or dins sa mà, i ¡hala a passar senyorel·los fadrinel·los i senyorel·los fadrinel·los per baix d'aquell balcó! I tots pensaven i deyen ab ells meteixos:

¡—Veyam si la'm tirarà a mi!

Pero aquell dianxa d'al·lota ¡ben alerta a tirarla a cap d'aquells xavalets!

Ja només en faltaven cinc o sis a passar per baix des balcó, quant s'hi presenta En *Cabeyeva d'or*, En *Tinyoset*, tan ben tayat i llavorat de totes ses parts des seu cos, tan desxondit i galanxó, ab aquella cabeyera d'or que resplandia com el sol...

¿Que me'n direu? Ell com Na Catalina el guipa i el se veu just abaix des balcó, ¡zas! ja li ha amollada sa bolla d'or a demunt, que li pega demunt sa cabeyera, i ell la agafa i la s'amaga; pero an es meiteix temps se treu sa coa des cavall i diu:

—*¡Val Deu i cavall!* ¡Coa coeta, fé lo que saps fer! Dumos a mi: a Na Catalina a ca-mu-mare abans de dir Jesús!

I heu de creure i pensar i pensar i creure que a l'acte fa un trebolí de vent tan furios, que m'agafa Na Catalina i En *Tinyoset*, les se'n du per amunt, i ni Rey ni Reyna ni negú de tots es qui havia allá les veren pus.

¿Com les havien de veure? si aquell trebolí de vent les se'n va dur allá ont En *Tinyoset* havia dit, a ca-seua meteix.

Com sa maretta i es seus germanets los veren, se'n feyen creus; pero sobre tot se'n feren quant En *Tinyoset* se treu sa coa des cavall i diu:

—*¡Val Deu i cavall!* ¡Coa coeta, fé lo que saps fer! ¡Que mos comparega aquí un bon caramull de dures d'or i dobles de vint per que tenguem per omplirnos es gavatx i casarmos.

I zas! compareix allá un bon caramull de dures d'or i dobles de vint. I allá tots es germanets d'En *Tinyoset* i sa maretta ¡bones grapades i més grapades de dures d'or i dobles de vint!

—No importa graponetjar tant tampoc! diu En *Tinyoset*. Mentres jo sia viu i voltros vos porteu bé no vos faltarà res, si Deu ho vol.

Se gira a sa mare, i li diu:

—Mirau! Aqueixa al·lota que vos present, es fia de Rey i fadrina, i m'ha triat a mí entre tots es fadrins nobles des seu reynat. Ni'l Rey ni la Reyna haurien consentit may que jo'm casás ab ella perque som un pobre, perque feya de criat des jardiner major. I mos ne som venguts per casarmos! Vetassí diners per fer tot es preparatiu, i javeure si aviat e-hu teniu tot en-dere i si's fa s'esclafit! Com més pres millor! ¿No es ver, Catalina?

—Passa de ver! diu ella.

Sa maretta no s'rbia lo que li passava: va cridar ses veynades, se posen totes a enregar la cosa, i dins set dies e-hu tengueren tot a punt, i se va fer s'esclafit, se casaren En *Juanet* i Na Catalina, i se feren unes noces de pinyol vermey i sa maretta i es seus germanets tots ben vestits i ab un quern de dobles de vint dins sa butxaca cadascún.

I mirau ¡quina idea va tenir En *Juanet*! Va dir:

—No mos convé gota estar dins la vila, perque es diners, si no les saben gastar, duen molta de ronya. Lo millor es que mos n'anem dins un bosc, allá i faré sortir un palau com es del Rey, i allá mos estarem totsols.

Agafa sa mare, i li diu:

—Mirau! Noltros no podem estar pus aquí. Vos deixaré set barcelles d'or, i me pareix que vos bastarán bé per vos i per tots es meus germans.

Així hu va fer, i sa maretta i es seus germanets ben contents!

Ell se treu sa coa des cavall, i diu:

—*¡Val Deu i cavall!* ¡Coa coeta, fé lo que saps fer! Dumos a mi i Na Catalina dins un bosc ben enfora, i fémoshi sortir un palau millor que's del Rey, aont poguem estar tot dos totsols.

I encara no hu hagué acabat de dir, com zas! un altre trebolí de vent els-e se'n du tots dos dins un bosc ben lluny ben lluny, i allá hi va haver un palau millor que's del Rey, un palau parat de tot, que no més hagueren de fer entrar i penjar es capell; i allá s'estaven En *Juanet* i Na Catalina es més xelests i descansats del mon, com qu'estar an el cel.

(Seguirá)

JORDI DES RECÓ

veneranda Seu de Chartres, sens dupte una de ses primeres del mon.

Deu me'n deix passar moltes de dies tan aprofitades com aquesta!

Tan contents en som quedats ab N'Abadal, que hem compost d'anar plegats diumenge qui vé a veure la Seu de Reims. Amén que hi poguem anar que mos agrat tant sa de Reims com sa de Chartres, Amén.

Dia 29 d'Abril

Altre pic an es Laboratori

Devers les deu m'esquitx an es «Laboratori de Fonética Experimental» des «Col·legi de França» que dirigeix, com diguerem, el P. Rousselot. E-hi hem trobat el Dr. Chlumsky feynetjant ab el meteix P. Rousselot, conversant ab un catedràtic de Celta, de la Sorbona, Mr. Lot, que'l m'han presentat, conversant de lo de sempre, de fonética, d'esperiencias fonéticas, de resultats de tals esperiencias. Al punt es vengut un professor de Belgrado, de Servia, que fa mesos qu'es aquí també, pensionat p'es seu Govern, per estudiar fonética ab el P. Rousselot; el m'han presentat i som quedats ben amics. Llavo n'ha comparegut d'un altre de professor d'Inglaterra, també per fer esperiencias de pronuncia inglesa baix de sa direcció del P. Rousselot. De manera que hi havia quatre nacions representades, Bohemia, Servia, Inglaterra i Espanya, acudint an el P. Rousselot per rebre'n llum i orientació. Parlàvem tots plegats, en francès com se suposa, comparant els diferents fenòmens lingüístics de ses nostres llengües, i fent esperiencias demunt sa màquina enregistradora. A mi m'han feta dir una altre cansó mallorquina. M-he enfonyada dins un erenell s'oliva de vidre ab so canonet de goma que a s'altre cap té un tamborineu, i una punta d'or; me pos devant sa boca s'embut ab sos dos canonets de goma que van també an aquells altres tamborineus ab punta d'or; han amollat a sa màquina, es cilindre des paper fumat ja es estat partit, m'han donat es sus, i he dite vaqueixa cansó:

Jesús Jesús al matí,
Jesús Jesús al mitx dia;
Jesús de l'ànima mia;
Jesús, siau sempre ab mi.

Han llevat es paper fumat des cilindre i l'han entregat an En Pere Barnils per que l'interpreti, aixó es, que dins es trasats que hi han fets aquelles tres puntes d'or, cerqui es corresponents a cada so de ses paraules d'aqueixa cansó.

El P. Rousselot m'ha mostrades ses proves d'un article que en Pere Barnils publica demunt *Revue de Phonétique* que's Pare fundá i dirigeix. Aquest article d'En Barnils tracta de ses vocals i consonants catalanes, estudiades ab so paladar artificial. Tan satisfet está el P. Rousselot d'En Barnils, que li publica aquest article demunt aquesta revista tan notable.

¿Ah idó? Que seguesquen es *filisteus* rientse'n de ses nostres curolles. Es s'ignorancia i sa toixarrudesa que se'n riuen. A Paris, a Suissa, a Italia, a Alemanya sa ciencia no se'n riu gens: fan cas de noltros, gracies a Deu, i hu consignen dins ses revistes i llibres que van sortint. Si, *filisteus*, reys fins que vos direm: *prou!* que noltros seguirem fent es nostros cap envant.

Ab aixó s'es fet hora d'anar a posar miques, i hi som anats bil-to bil-to.

Jardi de Plantas

Després de dinar i d'enllestir altres feynes, me pos ses cames an es coll, i jcap an es *Jardi de Plantas*, qu'es ben gran i ben de veure: i n-hi ha de tota classe de plantas, i tot un aplec d'animals de pel i de ploma, cadescún ben acondicionat. A un revolt de caminal me vetx una brutor dins tal *jardi*, ple sempre de gent, sobre tot al·lotea per anar a veure tants d'animals i d'aucells. Ja hu val!

Surt d'aqueix *Jardi de Plantas i d'animals*; me trop devora'l Sena, passa un vapor que s'atura ran d'allá ont som; m'hi embarc, i de d'allá cap a *Nostra Se-*

nyora i Hôtel de Ville (Casa de la Ciutat). Som passats per devall una partida de ponts, fins qu'he desembarcat an el *Louvre*, per veure *St. Germain l'Auxerrois*, que té un carrer ben ample i una plassa devant. Es una esglesia antiquíssima; la feren an es sigle VII, com qui no diu res; pero de llavó ensá l'han haguda de refer varies vegades. Sa d'ara es en part des sigle XII i en part des XIII-XVI: fa cinc naus de quatre trasts, creuer sensa cúpula i es cap de sa creu altres quatre trasts ab dues naus absidals, que just darrera s'abside se redueixen a una, convertintse ab capelles es tres trasts de sa nau forana. E-hi ha capelles a sa nau major, creuer, cap de sa creu i nau forana-recta i absidal) son ben amples, tenen tota s'amplaria des trast. De manera que's pot dir que's una esglesia sensa parets casi: tret de baix, entre's baixos i ses voltes només hi ha ses pilastres i cantonades i ses vidrieres des finestrals. Ses vidrieres unes son grises, altres pintades: unes antigues, ses altres modernes. Ses antigues aquí com a totes ses altres esglesies qu'he vistes, son incomparablement superiors de color a ses modernes. Ni a Alemanya, ni a Suissa, ni a Austria nia Italia, ni a Espanya ni a França, en lloc he vistes vidrieres modernes que's puguen posar ab ses antigues, en no esser ses dues que D. Antoni Gaudí imaginá i dirigí, i que están posades a sa capella-reyal de la Seu de Mallorca. Digen lo que vulguen!

No devia fer deu minuts que m'estava contemplant aqueixa veneranda esglesia, com a s'escolá li ha pegat sa *tanquera*, i s'ha posat a cridar: *On ferme! on ferme!* No es que volgués *fermer* negú, sino *tançar* s'esglesia. No eren més que les sis des cap vespre. Pero anauli a fer pregaries a un escolá que no tanc, quant ja té ses claus ab sa mà, ben resolt a estrenyerli. Tant jo com ses altres persones que hi havia hem hagut de buyard abans de més raons, i jo som romás defora mirant sa venerable fatxada, que fa tres portalades en gradació, devall un pórtic de cinc arcades; part demunt es pórtic se desplega una gran claraboya i més amunt es capser o frontó de sa nau central. Ses portalades i parets des pórtic son policromades ab tocs d'or, i ses figures van demunt camp d'or.

Sa portalada des mitx fa quatre arquivoltes i ses des costats tres, ab enfilays d'angels i santets a ses arquivoltes i sants atrecats a ses columnetes de ses retranques. Aquesta esglesia está tota aillada fora a un tros, des creuer fins as es capelles de darrera s'abside, a sa banda de s'epistola, que hi ha atracades cinc o sis cases. Tot lo altre se conserva independent, de color negrenca; inspirant respecte i devoció: cada eap des creuer fa una portalada, una caraboya gran i un capsér, flanquetjat tot per pilastres revengudes. Es campanar es romaníe.

Com ja era hora baixa, he pres es tranvia de devall terra, i jde d'allá per devall el Sena i cap a s'encreuement de *Boulevard Raspail i Rue de Rennes*; just devora es meu hostel, aont he pres redós per lo que pogués esser.

Una biblioteca

A les tres mos som entregats a l'*Institut Catòlic* ab En Barnils, aont el Pare Rousselot mos ha parlat admirablement sobre es *ritme* des vers francès. Es deixebles quil'escoltàvem, érem d'una partida de nacions i de tots pelatges, bona gent, com se suposa.

M'interessava veure sa biblioteca de l'*Institut Catòlic* per veure si hi hauria una obra que'm convenia consultar. Me present sa Secretaria de l'*Institut*, i m'han donada un *pass*, segellat tal com pertoca: ab alló un present a sa *Biblioteca*; es bibliotecari m'ha rebut molt bè, i m'ha deixat mirar i lletgir tots es llibres que volia. E-hi havia una partida de gent que lletgia. Es una biblioteca ben important. Aquest *Institut Catòlic*, vist des carrer

pareix molt poca cosa; però, quant un e-hi entra, i recorre totes ses seues dependencies, un veu s'importancia reyal qu'aquest *Institut* ha conseguida i es gran vol qu'ha pres, gracies a Deu. Ab professors de sa talla científica del P. Rousselot, sa seua fama ha de volar per tot lo mon.

Mistos d'estelleta encara

Després som anat a fer quatre passes; i com havia acabats es mistos que duya de Mallorca, me'n entr a una botiga a comprarne una capseta, i me trop qu'aquí com a Alemanya encara només tenen *mistos d'estelleta ab sofre*, com se feya a Mallorca l'any tirurany. Així meteix les venen dins capsetes com a Alemanya; pero fan aquella pudorota de sofre, com les encenen, i llavó que duren ben poc, i, si no estau alerta, vos ne duys colca cremayonada d'aquelles que fan bufar. Qui havia de dir que a Paris no hi havia mistos més decent! Anaulos a fer es contes an aqueys parisencs.—Fins un altre dia, si Deu ho vol!

Dia 1 de matx

Aguayt an es museus de Luxemburg i Cluny

Avuy li he volgut pegar de museus, i he comensat p'es de Luxemburg qu'era es de més aprop. Está instalat an es grandíus palau d'aqueix nom, casal avuy des *Senat* francès. Bon casal tenen es *senadors*. Tan bones obres tenguessen ells! Idó bé aqueix museu, d'escultura i pintura modernes es casi tan xerec com sa *majoria* des *Senat*, que es tan poc prendora. E-hi ha quatre sales d'escultura i onze de pintura. En s'escultura predomina tant es desnú, que casi no hi ha altra cosa; pero un desnú que sa *Venus de Milo*, comparada ab alló, encara es decent. Vos assegur que hi he fetes poques passes, i som passat més que de pressa a ses sales de més endins, plenes de pintures, aont es desnú está en minoria. De pintures n'hi ha de prendores, pero moltes no passen de mitja mà.

D'aquest museu me'n som anat a veure es pis alt des de Cluny. Es baixos ja'ls-e vérem s'altre dia. Aixó de Cluny ja son altres cinc centes. Val més dobles de vint que lo de Luxemburg centims de pesseta boleyats. An es pis alt de Cluny

e-hi ha tretze sales, cinc d'elles prou grans totes ben reblides d'objectes, uns preciosos i ets altres més: allá centenars d'obres de test envernissat (*fayensa* que diuen) de totes ses nacions civilisades; allá tapissos admirables des sigles XVI, XVII i XVIII; allá retaules ogivals, uns pintats, ets altres esculturats; allá calzes, custodies, relliquiaris, caixetes de relliquies, bacles, sant-cristis; allá robes i vestits d'altre temps; allá vidres de Venecia, pintats i gravats; allá cofres i caixes i llits i cadires, tot vertaderes obres d'art; allá diptics i triptics i tota classe de figuretes d'ivori (marfil), llavorades meravellósament; allá claus i panys i corretjam de ferro, obrat ab tanta de finura com si fos de seda; allá cubertes d'*Evangeliaris* i *Bibles* plenes d'obratge d'or i de plata i de pedres precioses; allá esmelts antiquíssims i moderns, casi tot de joyes d'esglesia; allá finalment ses nou coronas d'or des temps des wisigots, trobades devora Toledo l'any 1859 i 1861, coronas *votives*, fetes per estar posades demunt l'altar, sa més grossa oferida p'el rey d'Espanya Recesvint, que reyná de l'any 649 fins a 672. Aquestes coronas tocarien esser an es Museu de Madrid; pero a Espanya badaren massa, i es francesos les compraren, i dins aqueix museu les guarden, pero ben gnardades, dins una vitrina aposta ben reforsada. Fan bé perque valen un Potosí.

Aquest museu honra Paris i honra França; pero ique consti, senyors anticlericals! d'ets onze mil objectes que hi ha an aqueix museu, ben bé tres quartes parts son objectes des culte catòlic; se deuen a sa fe cristiana. Aont e-hi ha ni hi ha haguda may una font tan polent, abundosa i imogtable d'inspiració artística com es Catolicisme?

Plena l'ànima d'admiració i d'encant de veure tants de milenars d'obres notables, gloria puríssima des qui les comanaren i des qui les feren, com ja era mitx-dia, som entrat a un *restaurant* d'allá-devora; i després jcap an el *Louvre* manca gent!

Pero ja hem parlat massa aquesta setmana; deixem per dissapte qui vé es parlar des gran i vertaderament colossal museu del *Louvre*.

ANTONI M.ª ALCOVER, pre.

DE TOTES ERBES

Aixó ja es bolcars'hi

P'es paperot socialista de Ciutat parlam, que segueix entaferrant mentides, calumnies i infamies contra l'Esglesia, que copia qualche librot canalla, magnífic afaus que sa Masoneria passa an es seus biduins toixarruts. Ses infamies que posá dia 27 d'abril contra l'Esglesia des sigle XI son de lo més porc que's puga imaginar. Les funda en so testimoni de cap autor ni monument d'aquell temps? Se'n guarda com de caurel i com ha d'anar a cercar tals autors ni tals monuments si están ab una llengo que's paperot socialista no entén? Sí, tot lo que diu de l'Esglesia des sigle XI son un enfilay de calumnies. Ment tan alt com es s'*Obrer Balear* com diu que es papes s'asassinen i s'escomuniquen uns ab altres i que «n'hi ha uns quants an es meteix temps» i que «comprehen ab diners la Seu Apostòlica». Tot aixó es fals i mentida; i si no, que diga s'*Obrer Balear* quins Papes may han fet res d'aixó! Es fals i mentida lo que diu es paperot socialista que «segons s'Historia, ocupen es Soli pontifici St. Pere, Gregori VI o Graciá» que «compra a Benet XI la tiara». St. Pere va esser Papa an es meteix temps que Gregori VI de mitjan sigle XI? Aquest Gregori «comprá sa tiara» a Benet XI, que no va esser Papa fins passat l'any 1300? De manera qu'un Papa de sa primera mi-

tat des sigle XI comprá sa tiara a un des sigle XIV? Sí, ment tan alt com es s'*Obrer Balear* com diu que «es Sants Pares miren com a pontific l'legitim» un qu'ha comprada ab diners sa dignitat papal. Cap Sant Pare ni cap Papa han fet may tal barbaridat. Que no es cap s'*Obrer Balear* de citarne cap!—Sí, ment tan alt com es s'*Obrer Balear* com diu que durant es sigle XI «tots es sacerdots en general» feyen vida de bordell, i que es Bisbes les ho permetien si es sacerdots los donaven certa cantidat. Es desenfreiment, frescura des paperot socialista arriben a s'estrem de dir qu'un concili de *Lillebonne* de 1080 diu una tal cosa. Ahont consta que cap concili de *Lillebonne* digués may res d'aixó?—Ment tan alt com es s'*Obrer Balear* com diu que l'any 1033 «apareix un al·lot de dotze anys com a Papa, que nomia Benet que'l treuen l'any 1044 p'es seus vicis, assassinats i vida disoluta.»

Es ver qu'un d'aquells tirans que Roma patí durant es sigles X i XI, anomenat Alberic de *Tusculum*, volgué fer Papa un fuy seu de dotze anys, i li feu prendre es nom de Benet IV; pero també es ben ver que tal revel·ler may va esser Papa de bon de veres, sino un *antipapa*. Si no arribá a tenir Ordes sagrades fins i tot! Qui era aquell tirá per fer Papes?—I aquí acaramulla s'*Obrer Balear* carretades de menti-

des, suposant que Silvestre II va esser Papa després de Benet IX i que an es meteix temps que Silvestre II e-hu va esser Juan XX. ¿S'es vista ignorancia més grossa de s'Historia de l'Església? ¿Qui no sap que Silvestre II va esser Papa desde l'any 999 fins a l'any 1003 i que Juan XX e-hu va esser entre l'any 1024 i 1033? Sí, fins que va esser mort Juan XX, no's passà p'es cap Alberic de Tusculum de fer papa es seu al·lot de dotze anys! ¿E-hu veu es paperot socialista com es completament fals que després de s'antipapa mal anomenat Benet IX se disputasen es Pontificat Silvestre II ni Juan XX? Sí, es una solemne mentida lo que diu s'Obrer Balear que «résultasen tres Papes infalibles» a un meteix temps, «com n'hi ha haguts altres vegades». Es fals de tota falsedat que hi haja hagut may una tal cora dins l'Església. I si no, que diga quant! Ment tant alt com es s'Obrer Balear com diu que es «Papes se distingien pe' sa seua vida depravada». No es capaç es paperot socialista de citar exemples. Es fals de tota falsedat que s'antipapa Benet IX pogués «vendre» ni negú comprarli sa dignitat Pontícia. Si no la tenia ¿com l'havia de vendre? ¿com la hi havia de porer comprar? Ment tant alt com es s'Obrer Balear com diu que «Gregori IV se morí com a model de luxuria». ¿Que no es capaç de presentar cap prova de que Gregori IV morís així? I acaba s'Obrer Balear escupint a sa cara veneranda de St. Gregori VII s'infame calumnia de que feya mala vida ab sa piadosíssima Comtesa Matilde!

Aquí sí que ment tan alt com es s'Obrer Balear! I llavó clou es seu enfílax d'infames dient que «es bisbes de sa Dieta de Wornes» acusaren d'alló aquell gran Papa Gregori VII! ¿Sa dieta Wornes! ¿I aont ni quant e-hi hagué cap dieta de Wornes? ¿An-e quina banda del mon e-hi ha haguda may may cap ciutat ni vila que s'anomenás Wornes?

Aqueixes carretades de mentides, calumnies i barbaritats son s'aufaus que's paperot socialista reparteix an es seus biduins toixarrets qu'encara el s'escolten. Se necessita així meteix temirne poca d'alatxa i molt de desenfrement! ¡Pobre classe trebayadora! ¿Com abusen de sa teua ignorancia es caporals socialistes que t'esploten!

¿ Ara escoltau

EN VERA-VEU

I Sa jornada de 8 hores segons es catòlics i segons es socialistes

També ets obrers catòlics del mon celebren sa festa des trebay, dia 1.º de matx: en primer lloc, perque es molt hermosa i laudable idea sa de dedicar un dia de festa al any a sa lley cristiana des trebay; i en segon lloc, per contrarrestar sa festa socialista, qu'es festa d'odis i lluytes i amenasses.

Va esser molt notable sa reunió que ets obrers catòlics de Valencia tengueren aqueix dia, discutint amplia i serenament es tema etern i mal duyt des socialistes: «si es justa sa jornada de vuyt hores per tots ets oficis».

Sa discussió va fer que s'aprovassen les següents conclusions:

1.ª Sa fixació de sa jornada màxima a cada ofici s'ha de conformar am lo que dicti sa ciencia, am lo que diga es cassament físic i mental, sa intensitat des trebay, ses condicions am que

se fa (higiene, seguritat) i estats malaltissos que causa s'ofici i que's coneixen am so nom de malalties professionals.

2.ª Sa fixació de sa jornada es aspiració d'ets obrers des Sindicats catòlics de Valencia; que no sia sa que con sideri màxima sa ciencia, perque en tal cas seria esplotar s'individuomáquina en tot lo que de sí pot donar, sense perill de desequilibris orgànics; sino aquella am que puga ferse un trebay que, atesa sa situació general des mercats o de s'industria, puga al manco tenir igual ventatge qu'altres i lluytar am bones condicions en aquesta concurrencia.

3.ª Sa fixació de sa jornada no pot esser may consecuencia d'un acort unilateral pres per patrons i per obrers sino qu'ha de resultar de s'estudi i coneixement exacte de sa situació de s'ofici en questió, dins sa localitat i fora d'ella. Tal coneixement el poren donar, además de patrons i obrers, es qui directament intervenen en l'ofici: com es contramestres, ets encarregats de negocis. També ses lleys, ses demandes, es jornals, sa concurrencia i sa marxa general de s'industria.

4.ª Sa fixació immediata de una jornada du per regla general perturbació i trastorn en sa marxa normal de sa producció: o s'empresa pert un benefici o ha d'augmentar es preus. Quant e-hi ha compromisos contrets o convenis s'ha de concedir un temps prudencial perque se puguin modificar ses tarifes, si es precis, o prendre midas per evitar en lo posible qu'es perjudiquin ets interessos de quisvaya, que sempre los hem de respectar.

5.ª De consiguent, ets obrers catòlics entenen qu'en sos actuals moments i, donada sa desorganización d'ets oficis, no's pot admetre sa jornada de 8 hores com-e patró únic per tots ets oficis.

Oferim aquestes conclusions an es nostros socialistes qui may han pensat ni meditat seriament lo que en veritat seria i resultaria de sa implantació de ses 8 hores per tots ets oficis i per totes ses ciutats i per totes ses nacions, qu'es sa manera com ells hu demanen. Un poc mes de seny i sentit comú es bo!

II

Un altre paperot

Mos n'es sortit un altre a Palma de paperot: *El Rayo*.

Se diu «periòdic sindicalista». ¿Qué vol dir sindicalista? Sindicalista vol dir «socialista llibertari». Es socialistes sindicalistes, idó, son es qui res esperen de s'Estat, que hu volen conseguir per ells meteixos, que van a sa emancipació total que pretenen realisar per medi de s'apropiació des capitalisme, qui tenen com-e medis d'acció sa vaga general i sa societat de resistencia. Es sindicalistes son més terriblement pràctics qu'es purs socialistes, son més destructors; posen més odi, més rencor, més enveja, més gosadia. Son més de temer qu'es socialistes.

Es programa que professem es es programa anarquista pur. Volen suprimir tota autoritat. Consideren sa llibertat individual com s'únic be desitjable; la reclamen tota sencera i sense limitacions. Partint des principi de que s'homo es així com el fan ets aconteixements, diuen que no es gens responsable de res. Diuen que s'homo es bo de natural: per lo tant si va an es crim, si va an es robo, es aconduït, escitat per ses traves, p'ets obstacles que per tot troba an es lliure exercici de ses seues nobles facultats. Es sindicalistes, com ets anarquistes, volen s'abolició de ses presons, des tribunals, de ses lleys. Sa Ciutat futura, segons ells, se compondrá d'homos tots felissos i independents a una terra sense fites ni fronteres, sense lley i sense autoritat que governi.

¿No es ver que sa doctrina sindicalista es abominable? I tant! Bona desgracia mos es venguda si arriba a posar rel entre ets obrers de Ciutat! Es necessari, idó, ferli tota sa guerra, fins alló an arribin ses nostros forses. Es desorde, s'anarquia, sa destrucció de tot lo existent, es es gran mal, es gran error, sa gran iniquitat! Guerra, idó an aqueys nous inemics de s'orde, de sa pau, de s'autoritat, de sa Relligió; ventim, tronc, pinyes, cebayols, llenderades, matadura.

III

Es tan gruixat...

Si, e-hu es tan gruixat i tan asquerós s'article de que parlàvem dissapte, que diu qu'es confessorari embruteix sa dona, que, si l'haguésem de refutar tot i am pedretes menudes seria cosa de no acabar may.

Diu s'autor, un tal Sr. Carrasco, que es socialistes son es cridats a agrenar aquesta brutor, aquesta causa de sa decadència espanyola (es confessorari, segons ell) i es socialistes tenen obligació de llevar i abolir i destruir sa confessió, foc d'enviliment. ¿De socialistes de l'engan! O no veys lo absurda que resulta sempre sa vostra llibertat? ¿No preteniu es socialistes esserne ets apóstols per antonomasia, es puntals únics vertaders de sa llibertat individual? Idó, per qué voleu invadir es drets d'altri, per que voleu impedir sa voluntat llibèrrima de tota persona qui se vol confessar? De manera qu'es socialistes, si governassen un dia—que no governarán may,—aturarien es confessarse! Quins liberals, ¿no es ver?

Ja hu vall... Valga que may succeirà res de lo que diu el Sr. Carrasco. Primer ses gallines treuran caixals.

IV

Propaganda socialista

Son venguts de sa Península un *company* i una *compañya* per fer propaganda socialista.

Dimeeres ja donàren conferencies a Ciutat i sa *compañya* digué, entre altres coses xistoses, que «es fíys los han d'educar am ses idees socialistes, perque creu que son ses més sanes.»—Es una novetat per noltros: encara no mos ho havien dit que fossen ses més sanes. I ara que sa *compañya* hu diu, per noltros resulta una mentidassa ben clara; no hu pot esser més mentida. ¿Qui vos ha enganada, senyora Martí? Qui vos ha convensuda? Sabeu, mos farieu el favor de dirnos quines son ses proves, ses raons per qué son ses més sanes ses doctrines des socialisme, d'aquest partit més polític que obrer, qui va contra Deu, contra sa familia, contra sa propietat, contra capellans i frares, contra es rics, contra es matrimoni, contra sa llibertat? Seria bo sebre en qué se se funda sa *compañya* per dir coses tan... fresques.

Encara que... de més fresques se'n diuen.

En quant a propaganda... res faran. Si es Socialisme, com-e remey a sa questió obrera, no pot arrelar seriament a Mallorca. Clar qu'aquí, com per on-se-vuya, es Socialisme, com-e partit anti-rrelligiós, anti-catòlic, com-e partit menja-capellans, pot esser seguit: per tot e-hi ha cans qui lladren an es capellá qui passa. Es per aixó qu'aqueys propagandistes esters, com ets altres se guardarán prou d'esplacar, així com pertoca, es sistema socialista an es poble: no dirán qu'es Socialisme, segons han dit En Carles Marx i En Bebel, ha de triunfar no-més quant sia feyta sa *proletarisació* absoluta de tots es trabayadors, sa ruína de tots es petits tallers i negocis, sa mort de tots es petits propietaris, de tots es conradores; no hu dirán que tot aquest *peixet menut* el s'ha de menjar es gran peixarro que li diuen sa fábrica nacional, es magatzem nacional, es patró-Estat que somien ells. Però sí enganarán, mentirán desfressaren sa veritat.

Si no los coneguessem...

Des próxim CONGRES AGRICOLA a ERVISSA

Agraim de molt bon cor la carta-invitiació que el distinguit Sr. Batle de la capital de l'illa germana, Sr. D. Recaredo Jasso, mos ha enviat fent-mos a sebre que ets actes de dit Congrés Agrícola, que será es XVe de sa Federación Catalana-Balear, se farán desde el dia 26 fins el dia 30 del mes present.

Segons es programa que tenim a la vista, ses sessions propies de tal Congrés serán dia 26, a les deu (obertura) i a les tres (primera sessió), dia 27 a les deu (segona sessió) i a les tres (tercera sessió i clausura).

Además están projectades escursions, regates, corregudes i balls de pagés.

Donada s'importancia que pes nostros conradores solen tenir aqueys Congressos agrícoles de sa gran familia catalana-balear, si Deu hu vol, tendrem persona a dit Congrés qui mos ressenyarà, aposta per LA AURORA, ses ensenyances que crega de més interès agrari pes nostros lectores.

†

Rnt. D. Jusep Sabatés i Argimón

Morí dissapte passat aquest amic nostro, homo de gran cor i de grans virtuts, Superior des Sacerdots Missioners de Sant Vicens de Paul de Palma. Tenia 56 anys d'edat i ja'n feya 27 que trebayava, com-e bon obrer de l'Evangelí, dins Mallorca. Era natural de Taya (Barcelona) i an es 24 ja s'era fet Missioner: tothom li admirava aquesta franca simpatia que caracterisa sa Congregació des Pares Missioners de Sant Vicens. Es Pares d'aquí han perdut un Superior examplar; i LA AURORA un des seus entusiastes protectors. Que el Bon Jesús li doni l'etern descans de la Santa Gloria. Amén!

D. Lluís Pascual i Vidal

També mos deixá, dimeeres horabaixa, dissapte d'Ascensió, aquest amic nostro, son pare del M. I. Sr. D. Bartomeu Pascual, Secretari del Sr. Bisbe i Canonge de la Seu de Mallorca. Era realment un pare de familia exemplaríssim, modest, humil i amable a tot esserho. ¿Quina pèrdua més grossa per la seua distingida familia! Que el Bon Jesús l'haja trobat en estament de gracia; i, si encara estigües entretengut an el Purgatori, que el trega i resplandesca per ell la llum perpétua de la Gloria. Amén.

Secció local

Avuy es capvespre haurá arribat a Manacor el nostro Rdm. Sr. Bisbe per fer la santa Pastoral Visita. Dilluns i dimars confirmará.

Avuy vespre el dit Sr. Bisbe beneirà es retaule nou de sa nova capella del Sr. Cristó; i sa venerada figura del St. Cristó hi será trasladada am tota solemnitat. Demá, a l'Ofici, hi assistirá el Sr. Bisbe i predicará el Rt. D. Antoni Truyols, manacorí, Professor del Seminari. Ara será més bo de fer anar a adorar el St. Cristó, com feym moltíssims de manacorins tots es diumenges.

Estam en plena primevera. Ses faveres, moltes ja están rells al-ayre. Ets ordís i civades ja prenen color; i es blats comensen a omplir. E-hi ha bastantes fonts qui no ratgen. Si Deu no hi alsa la ma, bona part de ses pomeres patirán set.

Per donar cabuda a s'original que teniem en cartera, hem tirat aquesta setmana es número de 6 planes. Pero, ell encara hem hagut de deixar, per dissapte qui ve, més ventim p'ets anticlericals de França; pes republicans de Sóller, i pes sindicalistes d'El Rayo. Paciencia!